

ETIKA V SOCIÁLNÍ PRÁCI A VEŘEJNÉ SPRÁVĚ

Mgr. Andrea Preissová Krejčí,
Ph.D.

CO NÁS ČEKÁ?

- Zakončení: zápočet
- Kredity: 4
- Cílem předmětu **Etika v sociální práci a veřejné správě** je umožnit studentům osvojit si kritické myšlení na základě vybraných témat evropské filozofické tradice a reflektovat vlastní postoje se zřetelem k jejich uplatnění v praxi. Student bude veden k rozeznání etických problémů, které přináší praxe. Student bude schopen reflektovat chování, jednání, postoje, motivy a povahu institučního či strukturálního rámce z hlediska morální kvality.
- Student rozumí tomu, v čem spočívá filozofický pohled na svět, má elementární přehled o základních etapách evropské filozofie v kontextu kulturně historického vývoje. Dokáže charakterizovat hlavní filozofické problémy a pojmy, které mají vztah k člověku a k sociálně-politickým tématům. Student je schopen rozeznat formální správnost jednoduchých argumentací, vystihnout jejich předpoklady a závěry a aplikovat tuto schopnost v praxi. Student rozumí tomu, v čem spočívá etická reflexe, etický problém či dilema.

LITERATURA

- JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003.
- BOHATÁ, Marie. *Etika a integrita veřejné správy*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3311-6.
- MÁTEL, A. et al. *Etika sociálnej práce*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce, 2010.
- GOLDMANN, R., CICHÁ, M. *Etika zdravotní a sociální práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.
- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Akademia, 2000.
- ROBINSON, D., GARRATT, CH. *Etika. Aktuální témata současného morálně filozofického myšlení*. Praha: Portál, 2004.
- FISCHER, O. a kol. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2010.
- SOKOL, J., PINC, Z. *Antropologie a etika*. Praha: Triton, 2003.
- HERIKSEN, J.-O. *Blízké a vzdálené: Etické teorie a principy práce s lidmi*. Brno: Sdružení Podané. ruceBoskovice: Albert, 2000.

ETIKA A INTEGRITA VEŘEJNÉ SPRÁVY

BOHATÁ, MARIE. *ETIKA A INTEGRITA VEŘEJNÉ SPRÁVY*. GRADA, 2022. ISBN 978-80-271-4652-9. DOSTUPNÉ TAKÉ Z: [HTTPS://WWW.BOOKPORT.CZ/KNIHA/ETIKA-A-INTEGRITA-VEREJNE-SPRAVY-10796/](https://www.bookport.cz/kniha/etika-a-integrita-verejne-spravy-10796/).

Úvod do etiky. Vysvětlení hlavních etických teorií a principů.

Principy vládnutí. Dichotomie politiky a správy, diskrece. Veřejný zájem a jeho prosazování.

Hodnoty veřejné správy.

Integrita jako společný rámec pro prosazování práva a etiky.

Hlavní prvky etické infrastruktury a zkušenosti s jejich uplatňováním v praxi.

Nejčastější problémy porušování integrity a etiky a možnosti jejich řešení. Střet zájmů, korupce, lobbying.

Recenze: PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea. *Recenze knihy Etika a integrita veřejné správy*. Dostupné také z: <https://www.vssp.slu.cz/pdfs/vsp/2022/02/12.pdf>.

PŘEHLED PROBÍRANÉ LÁTKY

- Orientace v oboru filozofie/etiky a jejího pojmosloví, prezentace základů filozofické etiky se zaměřením na veřejnou správu a sociální práci. Filozofie a etika. Člověk a svět. Lidská svoboda a odpovědnost. Základy evropského etického myšlení. Světový názor, paradigma a jeho vliv na sociálního pracovníka.
- Základní principy a požadavky mravního jednání, poukaz na svědomí jako podstatnou složku mravnosti.
- Etika v pomáhajících profesích / Etika a sociální práce / Etika a veřejná správa

Základní pojmy související s etikou

- Filosofie / filozofie
- Aplikovaná etika
- Morálka / mrav / mravnost
- Dobro
- Svědomí
- Svoboda
- Kodex

„PHILEIN ... SOPHIA ...“

- Slovo „filosofie“ je odvozeno z řeckých slov „milovat“ a „moudrost“.
- Ivan Blecha: „Filosofie je zvláštní myšlenkové úsilí, které si klade za cíl zkoumat jednotlivá jsoucna nikoli jako ostatní vědy v jejich dílčích projevech, ale z hlediska toho, že, jak a proč vůbec jsou, tedy z hlediska jejich bytí. Proto je první a základní filosofickou disciplínou tzv. ontologie – nauka o bytí.“

Filozofie postmoderní

- Avšak postmoderní filozofie, v analytické tradici, může dokonce ontologii zavrhnout. Problémem **bytí** se nezabývá, protože jej považuje za „**pseudoproblém**“ a výroky o bytí za „**bezesmyslné**“.
- Příkladem obdobně smýšlejících filozofů jsou např. Ludwig Wittgenstein, Rudolf Carnap nebo Richard Rorty.

Filozofie

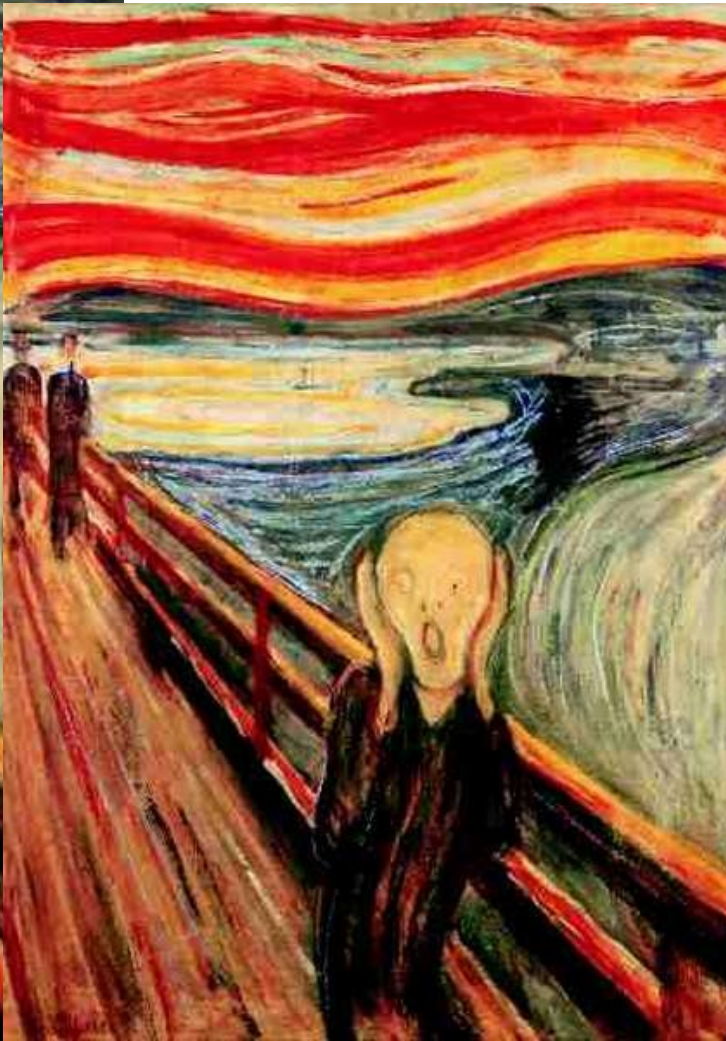
- Zažil/a jste ve svém dosavadním životě událost, která by Vás přiměla k tzv. „filosofické úvaze“?
- Četl/a jste v poslední době román, viděl/a film, který by Vámi otřásl a posunul, pozměnil Váš pohled na svět?

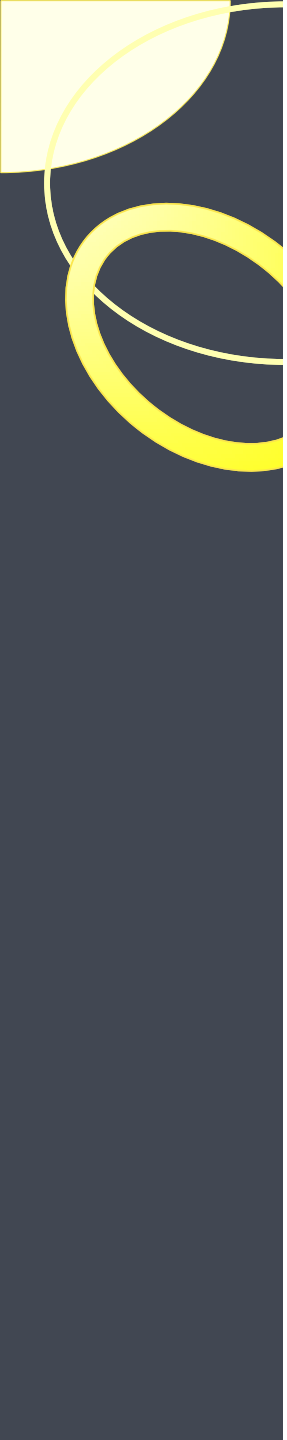
Filozofie

- Řecká filozofie spatřovala počátek kladení „filosofických“ otázek v
 - **údivu.**
 - Aristotelés: *„Neboť jako dnes tak v dřívějších dobách lidé počali filozofovat, protože se něčemu divili.“*
- Dnes, např. existencialisté, za počátek tvořivého filozofického úsilí považují prožití
 - **mezní situace** nebo pocitu **úzkosti**.

ÚDIV , STRACH ,
ÚZKOST

VÝKŘIK

Dnešní filozofické disciplíny

- Ontologie
- Metafyzika
- Gnozeologie / Noetika / Epistemologie
- Etika
- Filozofie dějin
- Filozofická antropologie

Etika

- Etika je filozofická disciplína, je vědou zabírající se morálkou a mravností u jedince i společnosti. Zabývá se tím, co je dobré a jak se dobro zjevuje v našem světě.
- Výroky etiky jsou relativní s ohledem k objektu jejího zájmu.

Etika - starověk

- Filozofická disciplína, patří k nejstarším vědním oborům vůbec.
- Věda zabírající se morálkou a mravností u jedince i společnosti. Zabývá se tím, co je dobré a jak se dobro vypovídá v našem světě.
- Nikdy neukončené tázání po lidské mravnosti a zásadách mravného konání se otvírá se starověkým světem lidského poznání a jeho popisu. Již **Aristotelés** věděl, že jazyk morálky je vázán na předmět, o němž vypovídá, tedy výroky etiky jsou relativní vzhledem k objektu jejího zájmu, **vždyt' dobré se vypovídá mnohými způsoby**, jak tvrdí na počátku *Etiky Nikomachovy*.

MÝTHOS ... LOGOS...

- ***Mýthos*** = slovo, řeč, rozhovor, vypravování, mínění, pověst, událost, bajka; myšlenka, mínění, rada. Význam původně stejný jako u ***logos***, ale časem termín mýthos nabýval významu "vymyšlená historie", pověst, legenda, pohádka; naopak logos byl chápán stále více jako řeč rozumová a přísně logická, tedy jako vědecké poznání, věda.
- „**Mýtus je předlogickým uspořádáním, rámcem veškeré lidské zkušenosti.**“ Z. Kratochvíl (Od mýtu k logu)
- Autoři psaných mýtů: **Homér, Hésiodos**, skladatelé tragédií (Aischylos, Sofoklés, Eurípidés).

LOGOS

- Při vysvětlení dějů ve světě (kosmu) vystřídal mýtus LOGOS.
- Logos je termín, který označuje vedle **rozumu** také **slovo, myšlenku, nauku** nebo **rozumný řád světa** obecně.
- Od Aristotela se stal předně LOGOS průvodce filozofa na cestě k moudrosti.

Cesta („Na počátku bylo slovo...“)

- Člověk se začíná, vycházeje z údivu nad tím, že jsoucno jest, tázat. Ptá se na původ, počátek a první principy všech věcí. Odpovědi již nehledá pomocí mýtu, ale rozumu. Odkrývá přirozenost světa – FYSIS.
- Filozofie – věda odkrývá přirozenost světa, **hledá pravdu** o věcech, o světě, o nás samých.

SOKRATES

- Za jeden z prvních pokusů o odpověď na otázku *Co je hodnota?* jsou považovány Sokratovy dialogy.
- Podle Sokrata je základním smyslem lidského poznání snaha **porozumět člověku**, tedy najít životní orientaci. Výzvu „**Poznej sebe sama!**“ nadřazuje úsilí „poznat kosmos“.
- Starost o duši.

SÓKRATÉS (470–399 PŘ. N. L.)

- Představit Sókrata jako filosofa stojícího v protikladu k dosavadnímu vývoji.
- Nastínit příčiny a následky jeho inovativních filosofických názorů.
- Vysvětlit Sókratovu metodu výuky a etiku.
- Seznámit se s odkazem Sókratova vystoupení v Řecké filosofii.

PLATÓN

- Je třeba odhalit skutečnost v její podstatě (dokonalost).
- Skutečný svět je jen odrazem dokonalého světa, světa idejí.
- Každá idea však nezaujímá v systému pravé skutečnosti stejné místo; některé stojí výš, jiné níže. Nejvýše vystupuje **idea dobra jako symbol mravnosti**.

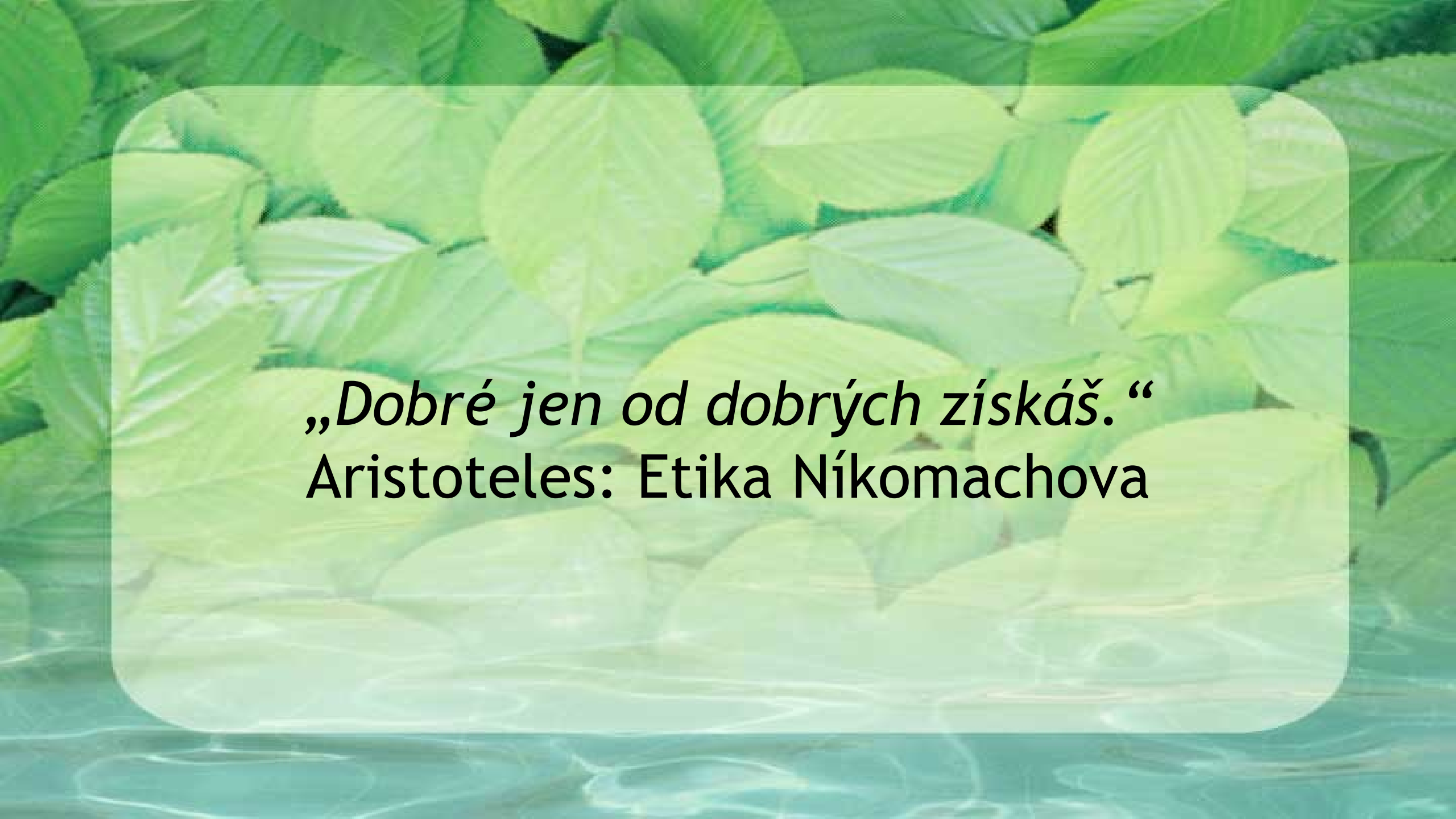

PLATÓN (427–347 PŘ. N. L.)

- Představit Platóna jako jednoho z nejdůležitějších filosofů všech dob.
- Nastínit klíčové myšlenky jeho dialogů, které ovlivnily životy mnoha generací filosofů.
- Rozlišit Platónovu nauku o státě, o duši, o dobru atd.

ARISTOTELÉS. *ETIKA* *NÍKOMACHOVA*:

- **Nejvyšším dobrem je blaženost, poněvadž je cílem všeho konání.** „Dobro je to, k čemu vše směřuje.“ Samozřejmě Aristoteles upřednostňuje blaho pro polis (obec, pospolitost, společnost) před blahem jedince, neboť společné dobro je vždy žádanější. Dokonce blaženost jedince spočívá v ctnostné činnosti pro polis, neboť „člověk je přirozeně určen pro život v obci“.

„Dobré jen od dobrých získáš.“
Aristoteles: Etika Níkomachova

ARISTOTELÉS (384–322 PŘ. N. L.)

- Představit Aristotela jako žáka Platóna a zároveň jako samostatného filosofa.
- Vysvětlit systematicčnost a sumárnost Aristotelova díla.
- Nastínit základní myšlenky, které se staly inspiračním zdrojem pro pozdější filosofy.
- Postihnout základy Aristotelovi metafyziky.

SHRNUTÍ KAPITOLY:

- Počátky filosofie ve starověkém Řecku jsou spjaty s proměnou myšlenkového přístupu k vnější skutečnosti. Ta již není nekriticky přijímána v kontextu osudovosti, jež zasahuje božský i lidský svět. Začíná se svobodněji projevovat lidský intelekt toužící po sebepřesahu, vysvětlení dosud nekriticky přijímaných "pravd". Nastupují myslitelé ptající se na to, co vůbec lze označit za pravdivé.
-
- **Úkol:**
- *Zkuste v několika větách samostatně navrhnout kritéria pro to, co lze označit za pravdivé.*

FILOSOFIE A ETIKA

- Etika je filosofická disciplína, která patří asi k nejstarším vědním oborům vůbec, protože se zrodila v období zrodu filosofie jako takové, je vědou zabývající se morálkou a mravností u jedince i společnosti. Zabývá se tím, co je dobré a jak se dobro vypovídá v našem světě. Nikdy neukončené tazání po lidské mravnosti a zásadách mravného konání se otvírá se starověkým světem lidského poznání a jeho popisu. Již Aristotelés věděl, že jazyk morálky je vázán na předmět, o němž vypovídá, tedy výroky etiky jsou relativní vzhledem k objektu jejího zájmu, vždyť dobré se vypovídá mnohými způsoby, jak tvrdí na počátku Etiky Nikomachovy.
- Etika je subdisciplínou filozofie, tedy ve vlastním smyslu jde o disciplínu, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, které se týkají rozlišování mezi tím, co je dobré a tím, co je zlé. Tradiční etika se snaží nastolit pravidla a normy lidského chování a jednání. Etika respektuje morálku a hledá její základy, zdůvodnění, legitimizaci a legalizaci. Klade si otázky jako: Co je dobré? Jaký je smysl toho, co dělám? Jak mám jednat? Co je správné jednání? Co je ctnost? Co je spravedlnost? Proč mám jednat tak a ne jinak? V současnosti se v obecné rovině zabývá otázkami práva, života a smrti, euthanasie, pornografie, reprodukce, genetiky, eugenetiky, trestu, mezinárodních vztahů, smyslu života apod.

ETIKA, MORÁLKA A PRÁVO

- Výchozími pojmy pro etiku jsou pojmy jednání a chování.
- Základním vodítkem pro lidské jednání a chování je dobro.
- Etika, morálka, mravnost odkazují na oblast mravů, zvyků a obyčejů a jejich reflexi v konkrétních činech (situacích), tedy také k reflexi dobra a toho, jak ho dosáhnout.

ZÁKLADNÍ ETICKÉ OTÁZKY

- Co je dobro a zlo?
- Co je spravedlnost/spravedlivé?
- Předpokladem pro řešení základních etických otázek je svoboda, především svoboda jednotlivce, kterou chápeme jako svobodu vůle.

⇒vnitřní svoboda

STOIKOVÉ - HELÉNISMUS

- Stoická etika je založena na přesvědčení, že nejvyšší blaho člověka spočívá ve vedení ctnostného života. Ctnosti se dosahuje životem vedeným ve shodě s přírodou. Cílem moudrého života je dosažení rovnováhy čtyř platónských zdatností: rozumnosti, statečnosti, uměřenosti, spravedlnosti. Teprve díky nim se člověk stává svobodným a blaženým. Stoická etika předpokládá fyziku, ta zprostředkovávala porozumění racionální struktuře a dobru světa, místě jednotlivce v něm. Úkolem člověka je žít ve shodě s přírodou tj. s vlastní přirozeností. Příroda, jež je utvářena a řízena božským *logem*, je nejenom skutečností, ale i hodnotou a vzorem (vzhledem k její božské podstatě). Moudrý člověk má uznat její dokonalost a nevzpírat se jí. Podstatou božské prozřetelnosti je rozum, na němž má člověk (lidská přirozenost) svůj podíl. Fyzika (a s ní i logika) je tedy pro správný lidský život naprosto nepostradatelná.

EPIKÚREISMUS

- **Epikúros ze Samu (341–270 př. n. l.)**
- založil svou filosofickou školu v Athénách kolem roku 306 př. n. l. Svou etiku zakládal na principech sensualismu a materialismu, tedy principech, které převažují i v dnešní společnosti. Spatřoval blaho člověka v uvážlivě volené a nerušeně prožívané slasti, kterou je pro moudrého člověka ničím neotřesitelný klid duše (ataraxie), jehož lze dosáhnout, překoná-li člověk strach ze života i ze smrti a stane se tak vnitřně svobodným.

PYRRHÓNSKÁ SKEPTICKÁ ŠKOLA

- **Pyrrhón z Élidy (360–270 př. n. l.)**
- zpochybňoval možnost poznání věcí takových, jaké opravdu jsou. Vypovídat je možné pouze o subjektivních pocitech. Je nutné zbavit se ukvapených úsudků (provést tzv. epoché) → dosáhnout osvobození od vášní, zaujetí → uvedení do vyrovnaného duševního stavu, stavu blaženosti, neochvějného duševního klidu (ataraxiá). Mezi základní překážky poznání řadili skeptici: rozdílnost živých bytostí, rozdílnost lidí, odlišnost smyslových orgánů, rozdílnost subjektivních stavů, různost výchovy, zvyků, mravů, náboženských a filosofických názorů atd.

KŘESŤANSKÁ FILOSOFIE

- Křesťanští myslitelé, kteří položili základy křesťanského pohledu na svět, byli už ve své době impozantními osobnostmi, proto o tomto období hovoříme jako o období působení tzv. církevních otců, tedy jako o **období patristiky** – od latinského páter = otec.
- Po ní následuje druhé středověké období – **scholastika** – odvozena od názvu scholastici, užívaného nejprve pro učitele ve škole, pak pro misionáře a nakonec pro církevní učitele obecně. Scholastika sahá od r. 800 či 1 000, tedy od tzv. karolínské renesance až po konec středověku někdy kolem r. 1500. Tím nejcharakterističtější, co se v tomto období událo z hlediska školství a vzdělanosti je jistě vznik univerzit po celé křesťanské Evropě.

TOMÁŠ AKVINSKÝ

- Adaptoval Aristotela pro potřeby křesťanského světa a radikálně vymezil racionální vědění a víru tak, aby mezi nimi pro dlouhé období evropských dějin vznikl soulad.
- Křesťanská dogmata sice rozum dosud přesahují, ale nemohou být proti němu. **Pravda je jedna a táž provždy, neboť pochází od Boha, vždyť Bůh je stvořitel a svět stvořil i s jeho zákonitostmi. Filosofie může pomáhat vést lidský rozum k poznání tohoto kauzálně uspořádaného světa. Může sloužit jako nástroj výhradně k teologickým čili nejvyšším účelům.** Z tohoto důvodu je přirozené, že poznání Boha a jeho existenci lze dokázat rozumem (podrobně viz Tretera, 2006, s. 225–227).
- Dobrým člověkem je ten, kdo má dobrou vůli činit dobro.
- Ke čtyřem tradičním antickým ctnostem (rozumnost, statečnost, uměřenost a spravedlnost) připojuje Tomáš tři **křesťanské ctnosti:**

RENESSANCE A HUMANISMUS

- proud filosofických a obecně duchovních myšlenek, který staví na studiu řeckých a římských filosofických textů, vymezuje se vůči filosofii a teologii středověku a staví na emancipaci rozumu a empirického poznání. Dochází k nové a harmoničtější syntéze antiky a křesťanství, filosofie a teologie, těla a ducha. Celek jsoucího se stává vrstevnatě uspořádaným univerzem, univerzem, které je v prostoru, který je nekonečný a neohraničený, univerzem, kterým člověk, jako poznávající subjekt, často bloudí jako v labyrintu, ovšem ve výsledku je to právě člověk, který jako správce stvořených věcí, má tento svět nejen poznávat, ale také dotvářet a kultivovat. **Etické problémy mají v renesanční filosofii „místo již od počátku, řeší se především vztah jedince a společnosti, v níž se dovršuje individuální morální život“** (Kol. autorů (Floss, P.), 1995, s. 145).

ETIKA PRO POMÁHACÍ PROFESE

- „Základem etiky odpovědnosti a zároveň její nejvyšší mravní hodnotou je vztah k druhému.“ (viz E. Levinas).
- „Odpovědnost jedince souvisí se stupněm (mírou) jeho svobody a možnostmi rozhodovat se se znalostí věcí.“ (Jankovský, 2003, s. 71 - 85).
-
- Odpovědnost a sociální zřetel: (Anzenbacher, 2001, s.15 – 16)
- „Jedinec odpovídá za své chování a nese veškeré důsledky svého jednání.“
- **CO JE TO: ODPOVĚDNOST?**

DALŠÍ ETICKÉ SMĚRY

- **Situační etika**
 - učí, že naše jednání závisí na okamžité situaci, na postavení, v jakém se nacházíme. Je relativistická. Navazuje na křesťanskou morálku – princip lásky.
- **Deskriptivní etika**
 - popisuje současné mravní normy, hodnoty a jednání jedinců či komunit, platné v dané společnosti.
- **Sociální etika**
 - je naukou o normách správného jednání v sociální oblasti. Pojednává o působení a chování jedinců i institucí. Operuje normami a kodexy. Sociální etika je morálně normativní. Dominuje v ní odpovědnost za druhého.
- Užitá (aplikovaná etika)

APLIKOVANÁ ETIKA

- Je etikou aplikovanou do řady profesí. Podobně jako sociální etika je určována právními normami, tedy je právně vynutitelná. Vedle toho staví na altruismu např. pracovníků pomáhajících profesí.
- Mezi normy aplikované etiky patří např. Hippokratova přísaha nebo nejrozličnější typy etických kodexů

VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍ

- Profese zaměřené na práci s lidmi, jako jsou zdravotníci, sociální pracovníci či pedagogové mají respektovat demokratické hodnoty a lidská práva.
- Vedení k pozitivnímu vnímání, oceňování a posilování zachování kulturních charakteristik etnických či kulturních skupin, k šíření poznání a respektování kulturní jinakosti.
- Andrej Mátel: „Sociální pracovníci mohou svým respektováním a uznáním kulturní a sociální různorodosti svých klientů přispět ke zmírnění nebo odstranění negativního vnímání odlišných jedinců a skupin, které je pro naši společnost stále příznačné“

ETICKÝ KODEX (SPOLEČNOSTI SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR, 2006)

- Mezi hlavní řadíme **rovný přístup ke klientům** bez ohledu „na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti“.
- Tento princip není explicitně vyjádřen např. v Etickém kodexu sociálních pracovníků Slovenské republiky.

AXIOLOGIE

- Z řeckého AXIOS = cenný, LOGOS = věda
- Nauka o hodnotách
- Pojem byl poprvé užít Eduardem Hartmanem až na sklonku 19. století a ve stejném období byla v obecné rovině pojmenována hodnota jako taková.
- Téma hodnot není objevem 19. století, ale je otázkou, která je aktuální v každé době, je pevnou součástí pedagogiky i filozofie, respektive **ETIKY** a jedním z hlavních témat sociálního myšlení. **HODNOCENÍ** je otázkou a tématem pro každý den, téma pro jedince a pro společnost, téma pro rodiče a učitele, pro občana a dítě, pro politika a svět.

HODNOTA

- Hodnoty a hodnotovou orientaci si vytváří každý člověk sám na základě nabytých zkušeností, přejatých postojů a názorů minulých generací, výchovy a vzdělání.
- Hodnoty jsou základem naší morálky a mravnosti. Naše morálka je založena na ztotožnění našich názorů a přesvědčení o tom, co je správné, dobré a pravdivé s názory society, naše mravnost je založena na stabilitě osobního přesvědčení o dobru, zlu a dalších kvalitativních soudech.

VÝZNAM HODNOT

- *Hodnoty jsou v obecném slova smyslu považovány za nutné pro orientaci člověka, obzvlášť v kontextu dnešního komplikovaného světa, ve kterém se velmi složitě pohybují mnozí dospělí lidé, natož pak dospívající mládež a děti.*
- *Neustále tápeme a hledáme smysl života a právě téma hodnot, vlastního hodnotového vidění světa v konfrontaci s hodnotami lidí kolem nás, nám může pomoci v poznání toho, co je pro nás důležité, co nás motivuje a podle čeho bychom se eventuálně mohli (a měli) orientovat.*

TYPOLOGIE HODNOT V SOCIÁLNÍ PRÁCI (MÁTEL A KOL.)

- 6 klíčových hodnot pro výkon sociální práce – všeobecné principy:
 - Jednotlivec je prvořadým zájmem společnosti.
 - Jednotlivci žijící ve společnosti jsou závislí jeden na druhém.
 - Tito jednotlivci mají navzájem sociální zodpovědnost.
 - Existují lidské potřeby společné pro všechny lidi, ačkoli každá osoba je bytostně jedinečná a odlišná od jiné.
 - Podstatou demokratické společnosti je naplňování plného potenciálu každého jednotlivce a převzetí sociální zodpovědnosti prostřednictvím aktivní účasti na životě společnosti.
 - Společnost má zodpovědnost poskytovat možnosti na zamezení nebo překonání překážek bránících v této seberealizaci.

KLASIFIKACE HODNOT PODSTATNÝCH PRO VÝKON POVOLÁNÍ SOC. PRACOVNÍKA

- 1) společenské hodnoty
- 2) organizační a institucionální hodnoty
- 3) profesní hodnoty
- 4) hodnoty služby člověku
 - (s. 97 a dále In. Mátel a kol.)

KLÍČOVÉ HODNOTY SOCIÁLNÍ PRÁCE

- V rámci profesí se v rámci aplikované etiky odborníci shodují na hodnotách, které jsou pro výkon dané profese nejpodstatnější – klíčové.
- Když si povolání sociální práce představíme jako dům (metafora), pak tento musí mít především pevné základy.
- Tyto základy bývají explicitně identifikované v etických kodexech sociální práce.

KLÍČOVÉ HODNOTY (IDENTIFIKOVANÉ V ETICKÝCH KODEXECH)

- Lidská práva a lidská důstojnost
- Sociální spravedlivost
- Služba lidstvu / společnosti
- Důstojnost a hodnota člověka
- Integrita lidské bytosti
- Komplexní pomoc
- Důvěra / důvěryhodnost / transparentnost
- Úcta k druhým
- Humanismus
- Tolerance

OTÁZKY

- V jaké situaci jste naposledy přemýšleli o hodnotách?
- Co považujete za hodnotu ve svém životě?
- Jaké chování jste v poslední době u někoho zaznamenali a určitě ho neschvalujete? Proč? Co Vám na něm vadilo?
- Čeho si na jiných lidech vážíte?
- Uveďte jednu vlastnost, za kterou vás někdy někdo pochválil.
- Co si myslíte, že byste nikdy neudělali? Proč?
- Co je potřeba na světě nejvíce chránit? Co je nejdůležitější pro svět?

KALOKAGATHIA

- Starověk: krása těla ale i ducha byly nejvyššími hodnotami, o které mohl každý svobodný člověk usilovat.
- Současnost: symbióza mezi duchovní a tělesnou prací stále patří k nejvyšším metám člověka, ale např. oblast sociální práce začíná zdůrazňovat negativní dopad těchto hodnot pro tělesně i duševně postižené jedince (vyčleňování ze společnosti).

VÝKLAD DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

- Všeobecné deklarace lidských práv souvisí úzce s otázkou lidské důstojnosti, svobody, práv a povinností, odpovědnosti za vlastní činy apod.
- Otázka respektu k právu jedince na sebeurčení v myšlení a jednání znamená uznání rovnosti a důstojnosti všech lidí.
- *„Svoboda je již ze své podstaty spjata s možností volby (chtěním), jež se uskutečňuje na základě poznání. Člověk se díky svému poznání orientuje ve světě, posuzuje různé možnosti, klady a zápory, mnohdy i kalkuluje, až zvolí alternativu a přijme rozhodnutí. Je to proces jeho seberealizace, kde hraje významnou úlohu rozum i vůle.“ (J. Jankovský)*

PRÁVNÍ EXKURZ – LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

- Po nastudování si ujasněte a specifikujte její základní etické principy.

CO NÁM V SOUVISLOSTI S KONEČNOSTÍ ŽIVOTA MŮŽE POSKYTNOUT POCIT NAPLNĚNÍ?

- Ze smyslu života vyplývá i smysl lidského utrpení.
- ***„Současnost preferuje jednoznačně zdraví, mládí, úspěch a výkon. Kvalita života se odvíjí právě od těchto hodnot, a proto také jakékoliv odkazy na význam utrpení, bolesti a nemoci pro osobní růst každého jednotlivého člověka jsou považovány téměř za nepatřičné.“***
- Jankovský, J.: Etika v pomáhajících profesích, Triton, Praha 2003
-

OTÁZKA SMYSLU ŽIVOTA

- jemuž se dostává pozornosti především v mezních životních situacích, a z něho vyplývající smysl lidského utrpení
- *„Z hlediska lidství (humanity) může být smysl života spatřován v sebezdokonalování, potlačování konzumního způsobu života, v rozvíjení tvůrčího přístupu k životu a vyhnutím se extrémům krajního individualismu=negování všeho společenského ...“* (s. 165). (Viz. antika: epikureismus, stoicismus – „blažený život“ , „odříkání krátkodobé blaženosti“, askeze, aj.)
- Odehnal, I.: Úvod do filozofie člověka, akademické nakladatelství CERM, sro., Brno 2002

ZÁKON SPOLUBYTÍ

- vztah člověka k sobě samému
 - vztah člověka k okolnímu světu
 - vztah člověka k životu
-
- Otázka porozumění „sami sobě“ je základním **předpokladem porozumění jiným.**
 - **Smysl a hodnota lidského života se projevuje ve vztahu k ostatním lidem.**
 - Podstatou člověka je jeho lidství. Člověka člověkem činí integrita animality na jedné straně a transcendentality na straně druhé. **Nejvlastnějším obsahem smyslu a hodnoty lidského života je odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost za život druhých. (Kant)**
 - **Lidské bytí na světě je zároveň spolubytím, bytím s jinými lidmi.**

HISTORICKÝ EXKURZ – JAN AMOS KOMENSKÝ

- Zamyslete se nad základními etickými principy a hodnotami, které Komenský vytyčuje ve svém díle.

ETICKÉ POŽADAVKY A HODNOTY VE VEŘEJNÉ SPRÁVĚ,

- podle BOHATÁ, Marie. *Etika a integrita veřejné správy*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3311-6.:
- Etická hodnota (s. 38)
- Etické požadavky a hodnoty ve veřejné správě
 - Problém **rovnosti** jako hodnoty klíčové pro demokratický řád a kvalitu služeb veřejné správy poskytovaných občanům. (nebyla hodnocena jako jedna z nejdůležitějších hodnot ve veřejné správě v ČR)
- Pod pojmem „hodnoty“ ...

OPAKOVÁNÍ

- Pod pojmem „hodnoty“ rozumíme ty emoce, přesvědčení nebo názory, které působí v našich životech jako pozitivní a motivační faktory, tedy které jsou pro náš život hodnotné, přínosné a ceněné, pak v našem pojednání můžeme za hodnoty považovat to, co je pro život přínosem, co je v životě ceněno a oceňováno.
- Hodnoty, ať materiální či duchovní (spirituální), jsou vlastností přesvědčení, věcí, zkušeností, myšlenek, které jsou pro jedince nositelem pozitivního, ceněného. Hodnotu má to, co je pro nás žádoucí, co je pro nás přínosem v životě či vkladem do budoucnosti.

VZTAH ETIKY A INTEGRITY

- Zatímco integrita se týká etiky chování všech subjektů ve veřejné správě, které se podílejí na vládnutí, etická teorie zahrnuje etickou reflexi všech aspektů vládnutí, včetně výsledků či důsledků rozhodování.
- Politika integrity vyžaduje kultivaci prostředí, v němž se nastavené parametry a normy jednání skutečně vyžadují a jejich nerespektování není tolerováno.

VZDĚLÁVÁNÍ A MULTIKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ JAKO ZDROJ DUCHOVNÍCH HODNOT

- Byla to již renesance, která v novověku navázala na odkaz antiky a systematicky problematizovala vztah jedince a společnosti, právě v něm vidí základ individuálního morálního života.
- Xenofobní nálady ve společnosti jsou dnes důsledkem absence duchovních hodnot jako jsou respekt k druhému, empatie nebo solidarita.
- Vrátit do odborné přípravy pracovníků pomáhajících profesí solidaritu a toleranci vůči druhým se snaží multikulturní výchova či trans-kulturní komunikace, podporuje chápání každého člověka jako důstojné lidské bytosti.

MULTIKULTURNÍ VZDĚLÁNÍ

- Multikulturní výchova, rozvíjí žádoucí, společností akceptované (etno-politicky preferované) hodnoty, které jako sdílené a uznávané mohou přispět k rozvoji liberální, tolerantní a demokratické společnosti. Preference solidarity, tolerance, humanity, spravedlnosti a rozvoj sociální spravedlnosti je pro multikulturní tematiku ústřední. Vnímání druhých na základě zájmu o jiné či odlišné jako obohacující a inspirující, nikoli rozvíjející xenofobii a rasismus, vede lidstvo k budoucí liberální společnosti, bez nacionalismu, bez vymezování se vůči druhým, bez stereotypů a předsudků.
- Rovný přístup či respekt představuje neodmyslitelný požadavek kladený zejména na pracovníky pomáhajících profesí a deklarovaný explicitně také v etických kodexech, které zdravotníci nebo sociální pracovníci přijímají. Odborníci se shodují v tom, že právě profese zaměřené na práci s lidmi, jako jsou zdravotníci, sociální pracovníci či pedagogové mají respektovat demokratické hodnoty a lidská práva (Horná, 2013, s. 281).

ROVNOST

- Jak uvádí A. Mátel (a kol., 2012, s. 144), „mezi novější etické principy proto patří respektování různorodosti (respect diversity), a to nejen individuální, ale také kulturní, etnické, náboženské, světonázorové apod.“ Tomu by měla odpovídat „kulturně citlivá praxe (culturally sensitive practice) sociální práce a systémově uplatňovaný kulturní pluralismus“ (Mátel a kol., 2012, s. 145). Pomáhající profese jsou zaměřeny na rozvoj sociálního smíru ve společnosti, na pomoc slabým a žijícím na okraji společnosti, proto by více než jiné profese měly být s to rozvíjet duchovní hodnoty, tzn. pracovníci pomáhajících profesí by měli být, víc než jiní, schopni empatického přístupu k druhým lidem, tolerantní a otevření.
- Neboť elementárním posláním pracovníků v pomáhajících profesích je poskytování kvalifikované péče těm, kdo ji potřebují. To prakticky znamená nečinit žádné rozdíly mezi klienty. Nediskriminovat nikoho, naopak při rozpoznání etnické, kulturní nebo národnostní různorodosti identifikovat silné stránky odlišných kultur.

HISTORICKÝ EXKURZ - IMMANUEL KANT

- Immanuel Kant již na konci 18. století vyhodnotil, že bychom se při rozhodování, co je dobré a co ne, měli řídit mravním zákonem. Ten nám nařizuje povinnost se k druhému člověku chovat nepodmíněně dobře a to proto, že jen na základě dobré vůle můžeme jako lidé mezi sebou koexistovat v míru a žít v souladu s přírodními zákony.
- Co znamená chovat se dobře bez jakýchkoli podmínek? Bezpodmínečně? Nepodmíněně?
- Znamená to neočekávat odměnu za své dobré chování, nečekat, že nám budou druzí vděční, ani že se budou na oplátku k nám chovat dobře.
- Záleží jen na naší vůli a svobodě, kterou při jednání – rozhodování – v našich činech projevujeme – uplatňujeme, zda budeme jednat mravně, tedy dobře. Správné jednání je otázkou našeho svědomí a našeho rozhodnutí.
- Kantův mravní zákon má však jednu chybu. Neříká, jaké jednání je správné a jaké ne, říká jen, že jsme svobodné bytosti a máme jednat zodpovědně tak, jak je to pro nás i všechny ostatní lidi dobré.
- **Pokusím se vám dnes na příkladu z České republiky přiblížit, jak těžké je mezi lidmi rozhodnout, jaké jednání je správné a jaké ne.**

NEJVIDITELNĚJŠÍ MENŠINA V ČR

- Mezi komplikované klienty ve veřejné správě i sociální práci patří Romové. Klienti z řad minoritních skupin jsou často pro sociální pracovníky zátěží, a to z řady důvodů: neznají jejich zvyky, nedomluví se s nimi, protože neznají jejich řeč/jazyk, jinak projevují stres nebo bolest a tak dále...
- Romové, kterých v České republice podle kvalifikovaných odhadů žije 180 až 300 tisíc, což není málo, neboť nejpočetnější skupiny z řad menšin jsou u nás Slováci a Ukrajinci, kterých u nás žije asi 200 tisíc (se statusem příslušníků menšiny), a třeba v sousedním mnohonásobně početnějším Polsku žije Romů jen 50 až 60 tisíc, tedy Romové tvoří nejviditelnější národnostní menšinu u nás.
- Odděluje je od majoritní populace často vzhled, sociálně ekonomické postavení i kulturní zvyklosti.

DISKRIMINACE - OPAKOVÁNÍ

- NYNÍ ZMĚNÍME ÚHEL POHLEDU, V ČEM VIDÍ PROBLÉM ROMOVÉ?
- PROČ SI ROMOVÉ MYSLÍ, ŽE JSOU V ČESKÉ REPUBLICE DISKRIMINOVÁNI?
- UVEDU JEDEN KONKRÉTNÍ PŘÍKLAD ZA VŠECHNY...
- [Elena Gorolová - Hledat \(bing.com\)](#)
- [Paměť Romů - Gorolová Elena \(pametromu.cz\)](#)

KULTURNÍ KAPITÁL

- Rozdílné kulturní zázemí můžeme nazvat dle Pierra Bourdieua kulturním kapitálem, který je považován za primární zdroj sociálních nerovností ve společnosti a společně s kapitálem sociálním tak v současné společnosti představuje významnější faktor než kapitál ekonomický, byť spolu všechny do určité míry souvisejí.
- [Děs a hrůza v největším romském ghettu v Evropě - Aktuálně.cz \(aktualne.cz\)](https://aktualne.cz/des-a-hruza-v-nejvetsim-romskem-ghettu-v-evrope-aktuálně.cz/aktualne.cz)

SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

- Existuje určitá část lidí, která je specifickým způsobem znevýhodněna vůči zbytku společnosti. Procesem sociálního vyloučení jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňováni na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou jinak ostatním členům společnosti dostupné. K sociálnímu vyloučení nedochází pouze omezováním přístupu k jednomu zdroji, ve hře je vždy více různých faktorů, které se kumulují. Představa, že sociální vyloučení souvisí pouze s extrémní materiální chudobou, je tedy mylná.
- V českém prostředí je sociální vyloučení spojováno s oblastmi [bydlení](#), [vzdělávání](#), [zaměstnanost](#) a [zadluženost](#) (kriminalita, zdraví, patologické jevy – závislosti, drogy). Důležitou roli hraje také takzvaná prostorová segregace, kdy mají lidé ve svém bydlišti zhoršený přístup k veřejným službám nebo také k možnostem pracovního uplatnění.
 - [Index sociálního vyloučení](#).
 - **Odbor pro sociální začleňování (Agentura) MMR ČR**
 - [O nás – Agentura pro sociální začleňování \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)
 - **Co je lokální partnerství?** [O nás – Agentura pro sociální začleňování](#)

SITUACE ROMSKÝCH KLIENTŮ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

- Zkušenost s diskriminací
- Na přítomnost orientovaná životní strategie
- Velký význam rodiny a vztahů v ní
- V rámci rodinných sítí nutno podporovat finančně příbuzné
- Hospodaření s prostředky neumožňuje pokrýt výdaje
- Silná sociální kontrola
- Nedostatek pozitivních zkušeností mimo vlastní lokalitu
- Jazyková bariéra, znevýhodnění dětí při vstupu do ZŠ – etnodialekt češtiny
- Nesrozumitelnost „gádžovského“ světa a jeho institucí

TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE – PRÁCE VE VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

- ⦿ **Cílem je snižovat míru sociálního vyloučení a chudoby jednotlivců a rodin prostřednictvím nabídky kvalitních a profesionálních sociálních služeb.**
- ⦿ **Sociální pracovník usiluje o:**
 - Zvýšení sociálních kompetencí klienta
 - Zprostředkování služeb a aktivit
 - Minimalizaci rizik plynoucích ze sociálně znevýhodněného prostředí
 - Rozvíjení spolupráce s dalšími zainteresovanými subjekty

PROBLÉMY ŘEŠENÉ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

- Bydlení
- Finance
- Vzdělání
- Zaměstnanost

- **Romodrom: Pomocná
ruka Romům**

- [Romodrom: Pomocná ruka Romům - ČT edu - Česká televize \(ceskatelevize.cz\)](https://www.ceskatelevize.cz/ctedu/romodrom/)

PROSÍM, NEZAMĚŇUJEME
PROBLÉMY SPOJENÉ SE
SOCIÁLNÍM STATUSEM A
CHUDOBOU ZA PROBLÉMY
SPOJENÉ S ETNICITOU

SHRNUTÍ – DŘÍVE PROBRANÉHO

- **Sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu.**
- Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.). Sociálně vyloučení lidé obvykle nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, přičemž mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování člověka ve společnosti. S postupným propadem na dno přestává být zřejmé, co je původním důvodem propadu a co jeho následkem.
- **Lidé žijící na okraji společnosti** se přizpůsobují podmínkám sociálního vyloučení, a **osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti.** Proto někdy bývá soužití na první pohled problematické. Návyky získané adaptací na život v sociálním vyloučení pak ale těmto lidem znemožňují být úspěšní ve většinové společnosti, ztrácí (či ani nezískávají) hodnotové žebříčky středostavovského občana orientovaného na kariérní vzestup a úspěch. To je znovu a znovu uzavírá v pasti sociálního vyloučení. Z této pasti se lidé nedokáží dostat bez cizí pomoci.
- **Specifickou roli** v sociálním vyloučení **hraje etnicita**, zejména etnicita přisouzená. Podstatná část obyvatel Česka se nesprávně domnívá, že v případě sociálního vyloučení se jedná primárně o problém etnický, nikoliv sociální. Zjednodušeně řečeno, že důvodem chudoby a sociálního vyloučení části romské populace není její sociální situace, ale etnický původ. Přitom v současné době je již zřejmé, že ne všichni Romové v České republice žijí v prostředí sociálního vyloučení a ne každý, kdo se v podmínkách sociálního vyloučení nalézá, je Rom.

DOPLNĚNÍ UČIVA

- MÁTEL, Andrej a Andrea PREISSOVÁ KREJČÍ. Respect for Diversity and Multiculturalism in the Historical Transformations of Social Work Professional Ethics. *Caritas et veritas*. 2024, roč. 14, č. 2, s. 16-33. ISSN 1805-0948. Dostupné z:
<https://dx.doi.org/10.32725/cetv.2024.017>.
- [Caritas et veritas: Respect for Diversity and Multiculturalism in the Historical Transformations of Social Work Professional Ethics](#)